TEISINGUMO TEISMO (dešimtoji kolegija) SPRENDIMAS

2025 m. spalio 23 d.*

„Prašymas priimti prejudicinį sprendimą – Direktyva (ES) 2015/2302 – Kelionės paslaugų paketai ir susijusios kelionės paslaugos – Paketo vykdymas – Suteiktų paslaugų neatitiktis – 14 straipsnio 1 dalis – Teisė į pakankamą kainos sumažinimą – 14 straipsnio 2 dalis – Teisė į tinkamą žalos atlyginimą – 14 straipsnio 3 dalies b punktas – Aplinkybės, dėl kurių keliautojas neturi teisės į žalos atlyginimą – Suteiktų paslaugų neatitiktis, priskirtina trečiajai šaliai, nesusijusiai su į kelionės paslaugų paketo sutartį įtrauktų kelionės paslaugų teikimu, ir kurios neįmanoma numatyti arba išvengti – Kaltės įrodymas – 4 straipsnis – Suderinimo lygis – Visiškas grąžinimas, nepaisant iš dalies suteiktų paslaugų – 1 straipsnis – Aukštas vartotojų apsaugos lygis – 25 straipsnis – Sankcijos – 3 straipsnio 12 punktas – Sąvoka „neišvengiamos ir nepaprastos aplinkybės“ – Viešosios valdžios aktas“

Byloje C-469/24 (*Tuleka*)[i]

dėl *Sąd Rejonowy w Rzeszowie* (Žešuvo apylinės teismas, Lenkija) 2024 m. kovo 27 d. nutartimi, kurią Teisingumo Teismas gavo 2024 m. liepos 3 d., pagal SESV 267 straipsnį pateikto prašymo priimti prejudicinį sprendimą byloje

B.F. (1),

B.F. (2)

prieš

Z. sp. z o.o.

TEISINGUMO TEISMAS (dešimtoji kolegija),

kurį sudaro laikinai kolegijos pirmininko pareigas einantis E. Regan, teisėjai D. Gratsias ir B. Smulders (pranešėjas),

generalinė advokatė L. Medina,

kancleris A. Calot Escobar,

atsižvelgęs į rašytinę proceso dalį,

* Proceso kalba: lenkų.

[i] Šios bylos pavadinimas yra išgalvotas. Jis neatitinka jokios bylos šalies tikrojo vardo, pavardės ar pavadinimo.

išnagrinėjęs pastabas, pateiktas:

– Lenkijos vyriausybės, atstovaujamos B. Majczyna ir D. Lutostańska,

– Čekijos vyriausybės, atstovaujamos M. Smolek, S. Šindelková ir J. Vláčil,

– Graikijos vyriausybės, atstovaujamos Z. Chatzipavlou ir C. Kokkosi,

– Europos Komisijos, atstovaujamos I. Rubene ir A. Szmytkowska,

atsižvelgęs į sprendimą, priimtą susipažinus su generalinės advokatės nuomone, nagrinėti bylą be išvados,

priima šį

Sprendimą

1 Prašymas priimti prejudicinį sprendimą pateiktas dėl 2015 m. lapkričio 25 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos (ES) 2015/2302 dėl kelionės paslaugų paketų ir susijusių kelionės paslaugų rinkinių, kuria iš dalies keičiami Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (EB) Nr. 2006/2004 ir Direktyva 2011/83/ES bei panaikinama Tarybos direktyva 90/314/EEB (OL L 326, 2015, p. 1), 1 straipsnio, 3 straipsnio 12 punkto, 4 straipsnio ir 14 straipsnio 1–3 dalių išaiškinimo.

2 Šis prašymas pateiktas nagrinėjant dviejų keliautojų, t. y. B.F. (1) ir B.F. (2), ginčą su kelionių organizatoriumi *Z. sp. z. o.o*. dėl reikalavimo grąžinti sumokėtą kainą ir atlyginti žalą, kurį šie keliautojai pateikė įsigiję kelionės paketą, pagal kurį paslaugos nebuvo suteiktos kaip susitarta.

Teisinis pagrindas

Sąjungos teisė

3 Direktyvos 2015/2302 3 ir 31 konstatuojamosiose dalyse nurodyta:

„(3) [SESV] 169 straipsnio 1 dalyje ir 169 straipsnio 2 dalies a punkte numatyta, kad Sąjunga prisideda prie aukšto vartotojų apsaugos lygio užtikrinimo priimdama priemones pagal SESV 114 straipsnį;

<…>

(31) keliautojai taip pat turėtų galėti bet kuriuo metu iki paketo pradžios nutraukti kelionės paslaugų paketo sutartį sumokant tinkamą ir pagrįstą sutarties nutraukimo mokestį, atsižvelgiant į numatomą išlaidų sumažėjimą bei pajamas, kurias numatoma gauti iš alternatyvaus kelionės paslaugų panaudojimo. Jie taip pat turėtų turėti teisę nutraukti kelionės paslaugų paketo sutartį nemokant jokio sutarties nutraukimo mokesčio, jeigu atsiranda neišvengiamų ir nepaprastų aplinkybių, kurios darys didelį poveikį paketo vykdymui. Tokios aplinkybės gali būti, pavyzdžiui, karas, kitos rimtos saugumo problemos, pavyzdžiui, terorizmas, didelė rizika žmonių sveikatai, pavyzdžiui, rimtos ligos protrūkis

kelionės tikslo vietoje, arba gaivalinės nelaimės, pavyzdžiui, potvyniai ar žemės drebėjimai, arba meteorologinės sąlygos, dėl kurių tampa neįmanoma į kelionės tikslo vietą keliauti saugiai, kaip buvo susitarta kelionės paslaugų paketo sutartyje.“

4 Šios direktyvos 1 straipsnyje „Dalykas“ numatyta:

„Šia direktyva siekiama prisidėti prie tinkamo vidaus rinkos veikimo ir aukšto bei kuo vienodesnio vartotojų apsaugos lygio užtikrinimo suderinant tam tikrus valstybių narių įstatymų ir kitų teisės aktų aspektus, susijusius su keliautojų ir prekiautojų sudarytomis sutartimis dėl kelionės paketų ir susijusių kelionės paslaugų rinkinių.“

5 Šios direktyvos 3 straipsnyje „Terminų apibrėžtys“ nustatyta:

„Šioje direktyvoje vartojamų terminų apibrėžtys:

<…>

12. neišvengiamos ir nepaprastos aplinkybės – padėtis, kurios šalis, kuri remiasi tokia padėtimi, negali valdyti, ir kurios pasekmių nebūtų buvę galima išvengti, net jei būtų imtasi visų pagrįstų priemonių;

13. nepakankama atitiktis [neatitiktis] – į paketą įtrauktų kelionės paslaugų neteikimas arba netinkamas jų teikimas;

<…>“

6 Tos direktyvos 4 straipsnyje „Suderinimo lygis“ numatyta:

„Valstybės narės nacionalinėje teisėje neturi palikti galioti ar priimti nuostatų, nukrypstančių nuo šioje direktyvoje įtvirtintų nuostatų, įskaitant griežtesnių ar švelnesnių nuostatų, kuriomis būtų užtikrinama nevienodo lygio keliautojų apsauga, nebent šioje direktyvoje būtų numatyta kitaip.“

7 Direktyvos 2015/2302 13 straipsnyje „Atsakomybė už paketo vykdymą“ nurodyta:

„1. Valstybės narės užtikrina, kad organizatorius būtų atsakingas už į paketą įtrauktų kelionės paslaugų teikimą, nepriklausomai nuo to, ar tas paslaugas turi teikti pats organizatorius, ar kiti kelionės paslaugų teikėjai.

Valstybės narės gali savo nacionalinėje teisėje toliau taikyti arba priimti nuostatas, pagal kurias agentas taip pat būtų atsakingas už paketo vykdymą. Tuo atveju 7 straipsnio, III skyriaus, šio skyriaus ir V skyriaus nuostatos, kurios taikomos organizatoriui, *mutatis mutandis* taikomos ir agentui.

<…>

3. Jeigu kuri nors iš kelionės paslaugų vykdoma ne taip, kaip nustatyta kelionės paslaugų paketo sutartyje, organizatorius tokią nepakankamą atitiktį [neatitiktį] ištaiso, išskyrus atvejus, kai:

a) tai yra neįmanoma arba

b) tai sukeltų neproporcingų išlaidų, atsižvelgiant į nepakankamos atitikties [neatitikties] mastą ir į kelionės paslaugų, kurioms padarytas poveikis, vertę.

Jeigu organizatorius neištaiso nepakankamos atitikties [neatitikties] pagal šios dalies pirmos pastraipos a arba b punktą, taikomas 14 straipsnis.

<…>

5. Kai didelė kelionės paslaugų dalis negali būti suteikta taip, kaip susitarta kelionės paslaugų paketo sutartyje, organizatorius pasiūlo be papildomų išlaidų keliautojui tinkamų alternatyvų, kurių kokybė, jeigu įmanoma, būtų lygiavertė sutartyje nurodytai kokybei arba aukštesnė už ją, jog būtų galima toliau tęsti paketą, taip pat tais atvejais, kai keliautojo sugrįžimo į išvykimo vietą paslauga nesuteikiama taip, kaip buvo susitarta.

Kai dėl siūlomų alternatyvų paketas tampa žemesnės kokybės nei nurodytoji kelionės paslaugų paketo sutartyje, organizatorius atitinkamai sumažina keliautojui kainą.

Keliautojas gali atsisakyti pasiūlytų alternatyvų tik tuo atveju, jei jos nėra panašios į tas kelionės paslaugas, dėl kurių buvo susitarta kelionės paslaugų sutartyje, arba jei suteiktas kainos sumažinimas yra neadekvatus.

<…>“

8 Tos direktyvos 14 straipsnyje „Kainos sumažinimas ir žalos atlyginimas“ nurodyta:

„1. Valstybės narės užtikrina, kad keliautojui būtų suteikta teisė mokėti atitinkamai mažesnę kainą bet kuriuo laikotarpiu, kai buvo nepakankama atitiktis [bet kuriuo suteiktų paslaugų neatitikties laikotarpiu], nebent organizatorius įrodytų, kad nepakankama atitiktis [neatitiktis] kilo dėl keliautojo kaltės [priskirtina keliautojui].

2. Keliautojui suteikiama teisė gauti iš organizatoriaus tinkamą atlyginimą už bet kokią žalą, kurią keliautojas patiria dėl nepakankamos atitikties [neatitikties]. Atlyginimas išmokamas be nepagrįsto delsimo.

3. Keliautojui nesuteikiama teisė į žalos atlyginimą, jeigu organizatorius įrodo, kad nepakankama atitiktis [neatitiktis]:

a) keliautojo kaltės [priskirtina keliautojui];

b) trečiosios šalies, nesusijusios su į kelionės paslaugų paketo sutartį įtrauktų kelionės paslaugų teikimu, kaltės, ir todėl nebuvo įmanoma jos numatyti arba išvengti, arba [priskirtina trečiajai šaliai, nesusijusiai su į kelionės paslaugų paketo sutartį įtrauktų kelionės paslaugų teikimu, ir kurios nebuvo įmanoma numatyti arba išvengti, arba]

c) [atsirado dėl] neišvengiamų ir nepaprastų aplinkybių.

<…>“

9 Tos pačios direktyvos 25 straipsnyje „Sankcijos“ nustatyta:

„Valstybės narės nustato sankcijų, taikytinų pagal šią direktyvą priimtų nacionalinių nuostatų pažeidimų atvejais, taisykles ir imasi visų būtinų priemonių užtikrinti, kad jos būtų įgyvendinamos. Numatytos sankcijos turi būti veiksmingos, proporcingos ir atgrasomos.“

Lenkijos teisė

10 Ginčui pagrindinėje byloje taikomos redakcijos 2017 m. lapkričio 24 d. *Ustawa o imprezach turystycznych i powiązanych usługach turystycznych* (Įstatymas dėl kelionės paslaugų paketų ir susijusių kelionės paslaugų rinkinių; 2017 m. *Dz. U.*, 2361 pozicija; toliau – Įstatymas dėl kelionių) 4 straipsnyje nustatyta:

„<…>

15) [n]eišvengiamos ir nepaprastos aplinkybės turi būti suprantamos kaip padėtis, kurios šalis, kuri remiasi tokia padėtimi, negali kontroliuoti ir kurios pasekmių nebūtų buvę galima išvengti, net jei būtų imtasi visų pagrįstų priemonių;

16) [n]eatitiktis turi būti suprantama kaip į kelionės paslaugų paketą įtrauktų kelionės paslaugų neteikimas arba netinkamas jų teikimas;

<…>“

11 Šio įstatymo 50 straipsnyje numatyta:

„1. Keliautojas turi teisę į kainos sumažinimą už bet kurį laikotarpį, kuriuo buvo nustatyta neatitiktis, išskyrus atvejus, kai neatitiktį lėmė vien keliautojo veiksmai ar neveikimas.

2. Keliautojas turi teisę į žalos ar nuostolių, patirtų dėl neatitikties, atlyginimą. Kelionių organizatorius nedelsdamas sumoka kompensaciją.

3. Keliautojas neturi teisės į kompensaciją dėl neatitikties, jei kelionių organizatorius įrodo, kad:

1) dėl neatitikties kaltas keliautojas;

2) dėl neatitikties kalta trečioji šalis, nesusijusi su į kelionės paslaugų paketo sutartį įtrauktų kelionės paslaugų teikimu, ir neatitikties nebuvo įmanoma numatyti arba išvengti;

3) neatitiktis atsirado dėl neišvengiamų ir nepaprastų aplinkybių.

<…>“

Pagrindinė byla ir prejudiciniai klausimai

12 2022 m. liepos 27 d. ieškovai pagrindinėje byloje sudarė sutartį su atsakove pagrindinėje byloje už 8 696 Lenkijos zlotų (PLN) (maždaug 2 048 eurai) dėl kelionės ir apgyvendinimo penkių žvaigždučių viešbutyje pagal formulę „viskas įskaičiuota“ Albanijoje laikotarpiui nuo 2023 m. rugsėjo 1 d. iki rugsėjo 8 d.

13 Pirmąją viešnagės dieną ieškovus pagrindinėje byloje pažadino dviejų šio viešbučio baseinų griovimo darbų triukšmas. Tie darbai tęsėsi nuo šios viešnagės pirmosios iki ketvirtosios dienos ir trukdavo nuo 7.30 val. iki 19.30 val. Tuos darbus nurodė atlikti Albanijos valdžios institucijos ir jie buvo vykdomi dalyvaujant įvairioms žiniasklaidos priemonėms ir policijai. Buvo nugriauti baseinai, pajūrio promenada, grindinys pajūryje su išėjimu į jūrą ir pajūrio infrastruktūra.

14 Per tą pačią viešnagę ieškovai pagrindinėje byloje, norėdami gauti maitinimą, laukė ilgose eilėse ir buvo priversti ateiti nustatyto maitinimo laiko pradžioje, nes buvo patiekiamas tik mažas skaičius porcijų. Be to, 17.00 val. numatytas užkandžių teikimas buvo panaikintas.

15 Beje, paskutines tris aptariamos viešnagės dienas buvo pradėti viešbučio penkto aukšto priestato darbai. Šiems darbams reikalingos statybinės medžiagos buvo pristatomos liftais, kuriais naudojosi ir viešbučio svečiai.

16 Pasibaigus viešnagei, ieškovai pagrindinėje byloje pareikalavo atsakovės pagrindinėje byloje sumokėti 22 696 PLN (maždaug 5 346 eurai) žalos atlyginimą, iš kurių 8 696 PLN (maždaug 2 048 eurai) skirti atlyginti jų patirtai žalai dėl aptariamos sutarties dėl kelionės paketo neįvykdymo dėl atsakovės kaltės, o 14 000 PLN (maždaug 3 298 eurai) – dėl jų patirtos neturtinės žalos atlyginimo.

17 Atsakovė pagrindinėje byloje nesutinka su tokiu mokėjimu. Ji teigia, kad dėl to, jog aptariami griovimo darbai pradėti Albanijos valdžios institucijų sprendimu, kurį ji turėjo vykdyti, susiklostė neišvengiamos ir nepaprastos aplinkybės, dėl kurių jai netaikoma pareiga atlyginti žalą ieškovams pagrindinėje byloje. Be to, atsakovė nurodė, kad kaip žalos atlyginimą už neatitikimus dėl aptariamų griovimo darbų pasiūlė jiems 750 PLN (maždaug 165 eurai) vertės atostogų kuponą.

18 Pradėjus nagrinėti šį ginčą, prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusiam teismui kilo klausimas, pirma, dėl Įstatymo dėl kelionių 50 straipsnio 3 dalies 2 punkto suderinamumo su Direktyva 2015/2302, kiek toje nuostatoje numatyta, kad keliautojas neturi teisės į žalos atlyginimą dėl neatitikties, jei kelionių organizatorius įrodo, kad dėl neatitikties kalta trečioji šalis, nesusijusi su į kelionės paslaugų paketo sutartį įtrauktų kelionės paslaugų teikimu, ir neatitikties nebuvo įmanoma numatyti arba išvengti.

19 To teismo teigimu, Direktyvos 2015/2302 14 straipsnio 3 dalies b punkte numatyta, kad kelionių organizatorius neatlygina keliautojo patirtos žalos, jei įrodo, kad neatitiktis priskirtina trečiajai šaliai, nesusijai su į aptariamą kelionės paslaugų paketo sutartį įtrauktų kelionės paslaugų teikimu, ir kad šios neatitikties nebuvo įmanoma numatyti arba išvengti, tačiau kelionių organizatorius neturi įrodyti šios trečiosios šalies kaltės. Įstatymo dėl kelionių 50 straipsnio 3 dalies 2 punkte numatyta kelionių organizatoriaus pareiga įrodyti trečiosios šalies kaltę prieštarauja Direktyvoje 2015/2302 atliktam, kaip numatyta jos 4 straipsnyje, visiškam suderinimui, kurį patvirtina istorinis išaiškinimas, išplaukiantis iš 1990 m. birželio 13 d. Tarybos direktyvos 90/314/EB dėl kelionių, atostogų ir organizuotų išvykų paketų (OL L 158, 1990, p. 59; 2004 m. specialusis leidimas lietuvių k., 13 sk., 10 t., p. 132), kuri buvo panaikinta Direktyva 2015/2302, 8 straipsnio. Kaltės sąlyga reikalauja tiek objektyvaus tyrimo, t. y. veiksmų neteisėtumo vertinimo, tiek subjektyvaus tyrimo, t. y. autoriaus veiksmų vertinimo, nors tai nenumatyta Direktyvoje 2015/2302.

20 Antra, atsižvelgiant į tai, kad aptariamoje sutartyje dėl kelionės paketo numatytas paslaugas atsakovė pagrindinėje byloje suteikė ieškovams pagrindinėje byloje tik vos iš dalies, tam teismui kyla klausimas, ar pagal Direktyvos 2015/2302 14 straipsnio 1 dalį gali būti patenkintas šių ieškovų reikalavimas grąžinti visą kainą, kurią jie už įsigytą kelionės paketą sumokėjo atsakovei pagrindinėje byloje.

21 Šiuo klausimu tas teismas pažymi, kad leksiniu požiūriu žodžių junginys „pakankamas kainos sumažinimas“ apima maksimalų sumažinimą, todėl remiantis tuo žodžių junginiu galima grąžinti visą keliautojų sumokėtą kainą. Toks maksimalus sumažinimas yra pagrįstas, jeigu pripažįstama, kad kelionių organizatorius suteikė bevertę paslaugą.

22 Pasak prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusio teismo, toks maksimalus sumažinimas taip pat galėtų būti pagrįstas, jeigu keliautojai patyrė reikšmingą neatitiktį. Direktyvos 2015/2302 3 konstatuojamoji dalis, kurioje nustatyta, kad tos direktyvos tikslas – prisidėti prie aukšto vartotojų apsaugos lygio užtikrinimo, pagrindžia tokį požiūrį. Atsižvelgiant į šį tikslą, neatitikties lygis, dėl kurio aptariamo kelionių organizatoriaus teikiama paslauga buvo bevertė, turėtų atitikti reikšmingą neatitiktį.

23 Tam teismui vis dėlto kyla klausimas, ar tuo atveju, jeigu keliautojai pasinaudojo minimaliomis paslaugomis nepaisant reikšmingos neatitikties, vis tik galima patenkinti tų keliautojų reikalavimą grąžinti visą jų sumokėtą kainą, atsižvelgiant į Sąjungos teisės aktų leidėjo siekiamus tikslus. Jis mano, kad taip turėtų būti.

24 Trečia, tas teismas teigia, kad, atsižvelgiant į didėjantį ir žiniasklaidoje nušviestą Albanijos valdžios institucijų ir pagrindinėje byloje aptariamo viešbučio savininko konfliktą, atsakovė pagrindinėje byloje galėtų, kaip verslo subjektas, būti laikoma atsakinga už tai, kad šiam konfliktui neužbėgo už akių.

25 Tokiomis aplinkybėmis jis kelia klausimą, ar teisės į pakankamą kainos sumažinimą už bet kurį neatitikties laikotarpį ir teisės į tinkamą žalos atlyginimą už bet kokią dėl neatitikties patirtą žalą, kaip nustatyta Direktyvos 2015/2302 14 straipsnio 1 ir 2 dalyse, vienintelis tikslas yra atkurti sutartinę pusiausvyrą neatitikties atveju, o gal šios teisės taip pat pasižymi sankcijos ir atgrasymo elementu, kad būtų užtikrintas aukštas vartotojų apsaugos lygis.

26 Pasak prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusio teismo, jeigu būtų pripažinta, kad Sąjungos teisės aktų leidėjas, priimdamas Direktyvą 2015/2302, taip pat siekė atgrasyti kelionių paslaugų paketus parduodančius kelionių organizatorius nuo neatitikties toleravimo, tai aplinkybė, kad vartotojai gavo tam tikras paslaugas, nebūtų kliūtis grąžinti visas jų sumokėtas sumas. Iš tiesų, būtų galima iš kelionių organizatorių reikalauti atlikti kelionių rinkos analizę ir patikrinti, ar yra konkreti neatitikties rizika. Taigi teisė į pakankamą kainos sumažinimą reikštų visapusišką vartotojų apsaugą, nes tais atvejais, jeigu analizė nebūtų tinkamai atlikta, būtų numatytos sankcijos.

27 Galiausiai, ketvirta, tas teismas nori sužinoti, ar viešosios valdžios aktui gali būti taikoma sąvoka „neišvengiamos ir nepaprastos aplinkybės“, kaip tai suprantama pagal Direktyvos 2015/2302 3 straipsnio 12 punktą. Šiuo klausimu jis pažymi, kad adresatas negali valdyti tokio akto keliamų pasekmių, nes tas adresatas yra pavaldus aptariamai viešosios valdžios institucijai. Jis vis dėlto teigia, kad administracinė procedūra, kuriai pasibaigus priimamas toks aktas, grindžiama teisės normomis, trunka tam tikrą laiką ir sudaro galimybę dalyvauti to akto adresatui. Be to, adresatui suteikiama galimybė pareikšti ieškinį dėl to akto. Jis taip pat pažymi, kad

Direktyvos 2015/2302 31 konstatuojamojoje dalyje Sąjungos teisės aktų leidėjas patikslina sąvoką „neišvengiamos ir nepaprastos aplinkybės“. Tai, be kita ko, yra karas, terorizmas, rimtos ligos protrūkis kelionės tikslo vietoje arba gaivalinės nelaimės, pavyzdžiui, potvyniai ar žemės drebėjimai, arba meteorologinės sąlygos, dėl kurių tampa neįmanoma saugiai nuvykti į kelionės paslaugų paketo sutartyje numatytą vietą. Toks išvardijimas neleidžia daryti prielaidos, kad viešosios valdžios aktas, kaip antai sprendimas, kuriuo nurodoma nugriauti dalį turizmo infrastruktūros, yra neišvengiama ir nepaprasta aplinkybė.

28 Šiomis aplinkybėmis *Sąd Rejonowy w Rzeszowie* (Žešuvo apylinkės teismas, Lenkija) nutarė sustabdyti bylos nagrinėjimą ir pateikti Teisingumo Teismui šiuos prejudicinius klausimus:

„1) Ar direktyvos [2015/2302] 14 straipsnio 3 dalies b punkto nuostatos, siejamos su tos direktyvos 4 straipsnio nuostatomis, turi būti aiškinamos taip, kad pagal jas draudžiama nacionalinės teisės nuostata, kaip antai [Įstatymo dėl kelionių] 50 straipsnio 3 dalies 2 punktas, kiek jame kelionių organizatoriui nustatyta pareiga įrodyti, kad neatitikties atveju egzistuoja kaltė, jeigu ji priskirtina trečiajai šaliai, nesusijusiai su į kelionės paslaugų paketo sutartį įtrauktų kelionės paslaugų teikimu, ir tos neatitikties nebuvo įmanoma numatyti arba išvengti?

2) Ar direktyvos [2015/2302] 14 straipsnio 1 dalis turi būti aiškinama taip, kad pagal ją nedraudžiama nacionalinės teisės nuostatas aiškinti taip, kad pakankamas kainos sumažinimas už bet kurį neatitikties laikotarpį gali reikšti, jog dėl reikšmingos neatitikties gali būti grąžinama visa keliautojų sumokėta kaina, net jeigu keliautojai pasinaudojo dalimi organizatoriaus teikiamų paslaugų?

3) Ar direktyvos [2015/2302] 14 straipsnio 1 ir 2 dalis reikia aiškinti taip, kad įgyvendinus teisę į kainos sumažinimą už bet kurį neatitikties laikotarpį ir teisę į bet kokios žalos atlyginimą dėl neatitikties tik atkuriama sutartinė pusiausvyra, o gal šios teisės taip pat turi būti laikomos sankcionuojančiomis ir jomis siekiama atgrasyti organizatorių nuo neatitikties toleravimo?

4) Ar direktyvos [2015/2302] 3 straipsnio 12 punktas turi būti aiškinamas taip, kad viešosios valdžios aktai, įskaitant vyriausybės atstovo priimtą sprendimą griauti viešbutį, nepatenka į sąvoką „neišvengiamos ir nepaprastos aplinkybės“?“

Dėl prejudicinių klausimų

Dėl pirmojo klausimo

29 Pirmuoju klausimu prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas iš esmės siekia išsiaiškinti, ar Direktyvos 2015/2302 14 straipsnio 3 dalies b punktas, siejamas su tos direktyvos 4 straipsniu, turi būti aiškinamas taip, kad juo draudžiama nacionalinės teisės nuostata, kurioje numatyta, kad jeigu kelionės paslaugų pakete numatytų paslaugų neatitiktis priskirtina trečiajai šaliai, nesusijusiai su tų paslaugų teikimu, ir jeigu tos neatitikties nebuvo įmanoma numatyti arba išvengti, kelionių organizatorius turi įrodyti, kad dėl šios neatitikties kalta ta trečioji šalis, kad pats būtų atleistas nuo atsakomybės prieš keliautoją.

30 Pagal Direktyvos 2015/2302 14 straipsnio 3 dalies b punktą keliautojas neturi teisės į jokį žalos atlyginimą, jeigu organizatorius įrodo, kad suteiktų paslaugų neatitiktis priskirtina trečiajai šaliai, nesusijusiai su į kelionės paslaugų paketo sutartį įtrauktų kelionės paslaugų teikimu, o tos neatitikties nebuvo įmanoma numatyti arba išvengti.

31 Kadangi Direktyvoje 2015/2302 nepateikta toje nuostatoje vartojamo žodžio „priskirtina“ apibrėžtis ir nedaroma aiški nuoroda į valstybių narių teisę siekiant apibrėžti to žodžio reikšmę, jis turi būti aiškinamas savarankiškai, atsižvelgiant į to žodžio įprastinę reikšmę bendrinėje kalboje, į kontekstą, kuriam esant jis vartojamas, ir į ta direktyva siekiamą tikslą (šiuo klausimu žr. 2023 m. birželio 8 d. Sprendimo *UFC – Que choisir ir CLCV*, C-407/21, EU:C:2023:449, 24 punktą ir jame nurodytą jurisprudenciją ir 2025 m. balandžio 30 d. Sprendimo *Galte*, C-63/24, EU:C:2025:292, 28 ir 29 punktus ir juose nurodytą jurisprudenciją).

32 Remiantis to žodžio įprastine reikšme bendrinėje kalboje, žodis „priskirtina“ asmeniui reiškia, kad faktas yra to asmens veikimo rezultatas, tačiau nebūtinai reiškia, kad tuo veikimu tyčia ar dėl neatsargumo buvo padarytas nacionalinėje teisėje arba sutarties nuostatoje tam asmeniui nustatytos pareigos pažeidimas. Taigi Direktyvos 2015/2302 14 straipsnio 3 dalies b punkte vartojamas žodžių junginys „priskirtina trečiajai šaliai“ iš tikrųjų apima atvejį, kai dėl kelionės paslaugų neatitikties yra „kalta“ ta trečioji šalis. Tačiau to žodžių junginio reikšmė yra platesnė ir taip pat apima atvejį, kai ta neatitiktis atsirado dėl tos trečiosios šalies veiksmų, dėl kurių jos „kaltės“ nėra.

33 Taigi, atsižvelgiant į Direktyvos 2015/2302 14 straipsnio 3 dalies b punkte vartojamo žodžio „priskirtina“ įprastinę reikšmę, reikia pripažinti, kad pagal šią nuostatą kelionių organizatorius gali būti atleistas nuo pareigos atlyginti žalą keliautojui dėl suteiktų paslaugų neatitikties, jei jis įrodo, kad ta neatitiktis priskirtina trečiajai šaliai, nesant reikalo įrodyti, kad ta neatitiktis atsirado dėl jos kaltės.

34 Šį aiškinimą patvirtina šio žodžio vartojimo kontekstas. Iš tiesų, Direktyvos 2015/2302 IV skyriuje „Paketo vykdymas“ esančiuose 13 ir 14 straipsniuose nustatyta suderinta kelionių organizatorių sutartinės atsakomybės sistema, kuriai būdinga tų organizatorių atsakomybė be kaltės ir baigtinis atvejų, kai jie gali būti atleisti nuo atsakomybės, sąrašas (šiuo klausimu žr. 2023 m. sausio 12 d. Sprendimo *FTI Touristik (Kelionės į Kanarų salas paslaugų paketas)*, C-396/21, EU:C:2023:10, 25 punktą).

35 Konkrečiai kalbant, tos direktyvos 13 straipsnio „Atsakomybė už paketo vykdymą“ 1 dalyje nustatyta, jog valstybės narės užtikrina, kad kelionių organizatorius būtų atsakingas už į kelionės paslaugų paketo sutartį įtrauktų kelionės paslaugų teikimą, nepriklausomai nuo to, ar tas paslaugas turi teikti jis pats, ar kiti kelionės paslaugų teikėjai. Šiuo klausimu to straipsnio 3 dalyje pažymėta, kad jeigu viena iš tų paslaugų vykdoma ne taip, kaip nustatyta sutartyje, tas organizatorius iš principo privalo ištaisyti tą trūkumą, o tais atvejais, jei jis jo neištaiso, suinteresuotasis keliautojas turi teisę į kainos sumažinimą ir žalos atlyginimą, kaip nustatyta tos direktyvos 14 straipsnio 1 ir 2 dalyse. Taigi kelionės organizatorius iš principo yra atsakingas už kelionės paslaugų pakete numatytų paslaugų nesuteikimą, neatsižvelgiant į galimą jo arba jo paslaugų teikėjų kaltę teikiant tas paslaugas.

36 Nors Direktyvos 2015/2302 14 straipsnio 2 dalyje nustatytas kelionių organizatoriaus atsakomybės be kaltės už bet kokią keliautojo patirtą žalą dėl sutektų paslaugų neatitikties principas, pagal to straipsnio 3 dalį tas organizatorius gali būti atleistas nuo atsakomybės, jeigu įrodo, kad ta neatitiktis atsirado vienu iš trijų atvejų, kurių baigtinis sąrašas pateiktas minėtos 3 dalies

a–c punktuose. Šiems trims atvejams bendra tai, kad neatitiktis priskirtina nuo organizatoriaus nepriklausančiam šaltiniui, t. y. pačiam keliautojui, trečiajai šaliai, nesusijusiai su kelionės paslaugų teikimu, arba nepaprastosioms aplinkybėms. Aptariamos 3 dalies b ir c punktuose numatyta papildoma sąlyga, kad neatitiktis dėl trečiosios šalies ar nepaprastųjų aplinkybių turi būti neišvengiama. Atvirkščiai, nė vienu iš tų trijų atvejų nekalbama apie „kaltę“.

37 Galiausiai dėl Direktyva 2015/2302 siekiamo tikslo pažymėtina, kad jos 1 straipsnyje nustatyta, jog tas tikslas yra, be kita ko, prisidėti prie aukšto vartotojų apsaugos lygio užtikrinimo. Šio sprendimo 33 punkte pateiktas tos direktyvos 14 straipsnio 3 dalies b punkto aiškinimas suteikia galimybę užtikrinti tokį vartotojų apsaugos lygį, nes kelionės organizatorius, kuris nori pagal tą nuostatą būti atleistas nuo atsakomybės už aptariamų kelionės paslaugų neatitiktį, privalo įrodyti ne tik tai, kad ta neatitiktis priskiriama trečiajai šaliai, nesusijusiai su šių kelionės paslaugų teikimu, bet ir tai, kad tos neatitikties nebuvo įmanoma numatyti arba išvengti. Dėl tos priežasties vieninteliu ta direktyva siekiamu tikslu užtikrinti tokį vartotojų apsaugos lygį negalima pagrįsti kelionių organizatoriaus pareigos įrodyti trečiosios šalies kaltę, kad neatitikties atveju jis pats galėtų būti atleistas nuo atsakomybės prieš suinteresuotąjį vartotoją.

38 Beje, kadangi Direktyvos 2015/2302 4 straipsnyje numatyta, kad, jei nenustatyta kitaip, valstybės narės nacionalinėje teisėje negali palikti galioti ar priimti griežtesnių ar švelnesnių nuostatų, kuriomis būtų užtikrinama skirtingo lygio keliautojų apsauga, palyginti su toje direktyvoje įtvirtintomis nuostatomis, ir kad toje direktyvoje nėra nuostatos, kuria remdamosi valstybės narės galėtų nustatyti ar palikti galioti nuostatas, kuriomis užtikrinamas kitoks keliautojų apsaugos lygis, nei numatytasis jos 14 straipsnio 3 dalies b punkte, valstybės narės negali palikti galioti ar priimti nacionalinės teisės nuostatos, pagal kurią nuo pareigos atlyginti žalą suteiktų kelionės paslaugų pakete nurodytų paslaugų neatitikties atveju, kai ta neatitiktis priskirtina su tų paslaugų teikimu nesusijusiai trečiajai šaliai, kelionių organizatoriai atleidžiami tik tuo atveju, jei jie įrodo, kad ta neatitiktis atsirado dėl tos trečiosios šalies kaltės ir jei tos neatitikties nebuvo įmanoma numatyti ar išvengti.

39 Taigi Direktyvos 2015/2302 14 straipsnio 3 dalies b punktu draudžiama pagrindinėje byloje aptariama nacionalinės teisės nuostata, kurioje numatyta, kad keliautojas neturi teisės iš kelionių organizatoriaus reikalauti jokio žalos atlyginimo dėl suteiktų kelionių paslaugų pakete numatytų paslaugų neatitikties, priskirtinos trečiajai šaliai, nesusijusiai su tų paslaugų teikimu, tik tuo atveju, jei tas organizatorius įrodo, kad ta neatitiktis atsirado dėl šios trečiosios šalies kaltės ir jei tos neatitikties nebuvo įmanoma numatyti ar išvengti.

40 Todėl nacionaliniai teismai, taikydami nacionalinę teisę, turi ją aiškinti kuo labiau atsižvelgdami į aptariamos direktyvos tekstą ir tikslą, kad būtų pasiektas joje numatytas rezultatas, taigi ir laikomasi SESV 288 straipsnio trečios pastraipos (žr. 2024 m. liepos 11 d. Sprendimo *Plamaro*, C-196/23, EU:C:2024:596, 41 punktą ir jame nurodytą jurisprudenciją).

41 Tačiau, kaip rašytinėse pastabose pažymėjo Komisija, toks Sąjungos teisę atitinkantis aiškinimas būtų įmanomas tuo atveju, jei Įstatymo dėl kelionių 50 straipsnio 3 dalyje vartojamas lenkiškas terminas „kaltė“ būtų suprantamas kaip reiškiantis „priskirtina“, remiantis šio sprendimo 33 punkte nustatyta reikšme, o tai turi įvertinti prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas.

42 Atsižvelgiant į visus išdėstytus argumentus, į pirmąjį klausimą reikia atsakyti taip: Direktyvos 2015/2302 14 straipsnio 3 dalies b punktas, siejamas su tos direktyvos 4 straipsniu, turi būti aiškinamas taip, kad juo draudžiama nacionalinės teisės nuostata, kurioje numatyta, kad

jeigu kelionės paslaugų pakete numatytų paslaugų neatitiktis priskirtina trečiajai šaliai, nesusijusiai su tų paslaugų teikimu, ir jeigu tos neatitikties nebuvo įmanoma numatyti arba išvengti, kelionių organizatorius turi įrodyti, kad dėl šios neatitikties kalta ta trečioji šalis, kad pats būtų atleistas nuo atsakomybės prieš keliautoją.

Dėl antrojo klausimo

43 Antruoju klausimu prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas iš esmės siekia išsiaiškinti, ar Direktyvos 2015/2302 14 straipsnio 1 dalis turi būti aiškinama taip, kad net jeigu keliautojas pasinaudojo dalimi kelionių organizatoriaus suteiktų paslaugų, pakankamas kainos sumažinimas, į kurį tas keliautojas turi teisę tų paslaugų neatitikties atveju, gali reikšti visos aptariamo kelionių paslaugų paketo kainos grąžinimą, jei ta neatitiktis yra reikšminga.

44 Direktyvos 2015/2302 14 straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad keliautojas turi teisę „mokėti atitinkamai mažesnę kainą bet kuriuo laikotarpiu, kai buvo nepakankama atitiktis [bet kuriuo suteiktų paslaugų neatitikties laikotarpiu], nebent organizatorius įrodytų, kad nepakankama atitiktis [neatitiktis] kilo dėl keliautojo kaltės [priskirtina keliautojui]“.

45 Taigi šioje nuostatoje nurodytas kainos sumažinimas turi atitikti visą laikotarpį, kuriuo buvo nustatyta neatitiktis. Be to, jau buvo nuspręsta, kad šio kainos sumažinimo pakankamumo vertinimas, kaip ir neatitikties konstatavimas, turi būti atliekamas objektyviai ir atsižvelgiant į aptariamo kelionių organizatoriaus pareigas pagal sudarytą kelionių paslaugų paketo sutartį (2023 m. sausio 12 d. Sprendimo *FTI Touristik (Kelionės į Kanarų salas paslaugų paketas)*, C-396/21, EU:C:2023:10, 39 punktas).

46 Kartu aiškinant Direktyvos 2015/2302 14 straipsnio 1 dalį ir 3 straipsnio 13 punktą matyti, kad kelionių organizatoriams nustatyta pareiga taikyti tokį kainos sumažinimą vertinama atsižvelgiant tik į tas kelionės paslaugų paketo sutartyje nurodytas kelionės paslaugas, kurios buvo nesuteiktos arba blogai suteiktos, nes iš tokios sutarties aptariamam kelionių organizatoriui kylančios pareigos negali būti aiškinamos siaurai ir dėl to prie jų priskiriamos ne tik toje sutartyje tiesiogiai įvardytos, bet ir su ta sutartimi susijusios ir iš tos sutarties tikslo kylančios pareigos (šiuo klausimu žr. 2023 m. sausio 12 d. Sprendimo *FTI Touristik (Kelionės į Kanarų salas paslaugų paketas)*, C-396/21, EU:C:2023:10, 37 ir 38 punktus).

47 Dėl tos priežasties aptariamo kainos sumažinimo pakankamumo vertinimas turi būti grindžiamas į aptariamą paslaugų paketą įtrauktų kelionės paslaugų, kurios nesuteiktos arba blogai suteiktos, vertės apskaičiavimu, atsižvelgiant į nesuteikimo ar blogo suteikimo trukmę ir paslaugų paketo vertę. Paslaugų paketo kainos sumažinimas turi reikšti netinkamai suteiktų kelionės paslaugų vertę (2023 m. sausio 12 d. Sprendimo *FTI Touristik (Kelionės į Kanarų salas paslaugų paketas)*, C-396/21, EU:C:2023:10, 39 punktas). Kuo reikšmingesnis nesuteikimas ar blogas suteikimas, tuo didesnis turi būti kainos sumažinimas, kad jis galėtų būti laikomas pakankamu.

48 Taigi, jeigu visos kelionės paslaugos keliautojui buvo suteiktos netinkamai ir jeigu aptariamas kelionių organizatorius neįrodo, kad ši neatitiktis priskirtina keliautojui, šis turi teisę pagal Direktyvos 2015/2302 14 straipsnio 1 dalį kelionių organizatoriaus reikalauti sugrąžinti visą aptariamo kelionės paketo kainą.

49 Beje, atsižvelgiant į Direktyvos 2015/2302 1 straipsnyje nustatytą tikslą prisidėti prie aukšto vartotojų apsaugos lygio užtikrinimo, keliautojas taip pat privalo turėti teisę pagal tos direktyvos 14 straipsnio 1 dalį susigrąžinti visą kelionės paketo kainą, jeigu, nepaisant to, kad tam tikros

paslaugos buvo suteiktos, suteiktų paslaugų neatitiktis yra tokia reikšminga, kad tas kelionių paketas netenka dalyko ir dėl tos priežasties keliautojui tampa objektyviai nebereikalingas. Jeigu neatitiktis yra tokio masto, kad, atsižvelgiant į to paslaugų paketo dalyką, suteiktos paslaugos tampa nebereikalingos ir bevertės, ta neatitiktis faktiškai prilygsta to paslaugų paketo neįvykdymui, o tai suteikia teisę į visos kainos grąžinimą pagal pirmiau minėtą nuostatą.

50 Todėl nagrinėjamu atveju prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas, atsižvelgdamas į visas aplinkybes, turės įvertinti, ar pagrindinėje byloje aptariami griovimo darbai, statybos darbai ir maitinimo paslaugų trūkumai sukėlė tokias pasekmes, kad ieškovų pagrindinėje byloje kelionės paslaugų paketas neteko dalyko ir dėl to objektyviai jiems tapo nebereikalingas. Jeigu prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas prieitų prie tokios išvados, pagal nacionalinės teisės nuostatą, kuria į Lenkijos teisę perkeliama Direktyvos 2015/2302 14 straipsnio 1 dalis, ieškovai turėtų teisę reikalauti, kad ieškovė pagrindinėje byloje, kaip kelionių organizatorė, grąžintų visą šio kelionės paslaugų paketo kainą.

51 Atsižvelgiant į visus išdėstytus argumentus, į antrąjį klausimą reikia atsakyti, kad Direktyvos 2015/2302 14 straipsnio 1 dalis turi būti aiškinama taip, kad net jeigu keliautojas pasinaudojo dalimi kelionių organizatoriaus suteiktų paslaugų, pakankamas kainos sumažinimas, į kurį tas keliautojas turi teisę tų paslaugų neatitikties atveju, gali reikšti visos aptariamo kelionių paslaugų paketo kainos grąžinimą, jei ta neatitiktis yra tokia reikšminga, kad kelionės paslaugų paketas, atsižvelgiant į jo dalyką, keliautojui tapo nebereikalingas.

Dėl trečiojo klausimo

52 Trečiuoju klausimu prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas iš esmės siekia išsiaiškinti, ar Direktyvos 2015/2302 14 straipsnio 1 ir 2 dalys turi būti aiškinamos taip, kad teise į pakankamą kainos sumažinimą už bet kurį neatitikties laikotarpį ir teise į bet kokios žalos atlyginimą dėl neatitikties, kurios numatytos toje nuostatoje, siekiama tik atkurti kelionių organizatorių ir keliautojų sutartinę pusiausvyrą, atsižvelgiant į tų organizatorių realiai suteiktas paslaugas ir keliautojų sumokėtą kainą, o gal tomis teisėmis taip pat siekiama skirti sankcijas tiems organizatoriams, siekiant juos atgrasyti nuo neatitikties toleravimo.

53 Lenkijos vyriausybei kyla abejonių dėl šio klausimo priimtinumo dėl to, kad prašyme priimti prejudicinį sprendimą nepakankamai išdėstytos priežastys, dėl kurių prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusiam teismui kyla neaiškumų dėl tų teisių dalyko.

54 Šiuo klausimu primintina, kad Teisingumo Teismui ir nacionaliniams teismams bendradarbiaujant, kaip numatyta SESV 267 straipsnyje, tik bylą nagrinėjantis nacionalinis teismas, atsakingas už sprendimo priėmimą, atsižvelgdamas į bylos aplinkybes, turi įvertinti, ar jo sprendimui priimti būtinas prejudicinis sprendimas, ir Teisingumo Teismui pateikiamų klausimų svarbą. Vadinasi, jeigu pateikti klausimai susiję su Sąjungos teisės aiškinimu, Teisingumo Teismas iš principo privalo priimti sprendimą (2024 m. birželio 27 d. Sprendimo *Gestore dei Servizi Energetici*, C-148/23, EU:C:2024:555, 29 punktas ir jame nurodyta jurisprudencija).

55 Tuo remiantis reikia daryti išvadą, kad klausimams dėl Sąjungos teisės taikoma svarbos prezumpcija. Teisingumo Teismas gali atsisakyti priimti sprendimą dėl nacionalinio teismo pateikto prejudicinio klausimo tik jeigu akivaizdu, kad prašomas Sąjungos teisės normos išaiškinimas visiškai nesusijęs su pagrindinėje byloje nagrinėjamo ginčo aplinkybėmis ar dalyku, jeigu problema hipotetinė arba Teisingumo Teismas neturi informacijos apie faktines ir teisines

aplinkybes, būtinas tam, kad naudingai atsakytų į jam pateiktus klausimus (2024 m. birželio 27 d. Sprendimo *Gestore dei Servizi Energetici*, C-148/23, EU:C:2024:555, 30 punktas ir jame nurodyta jurisprudencija).

56 Tačiau prašyme priimti prejudicinį sprendimą aiškiai nurodyta, kad nacionalinis teismas siekia išsiaiškinti, ar Direktyvos 2015/2302 14 straipsnio 1 ir 2 dalyse numatytų keliautojų teisių į pakankamą kainos sumažinimą ir tinkamą žalos atlyginimą tikslas taip pat yra skirti sankciją kelionių organizatoriams ir juos atgrasyti, todėl, nustatant kainos sumažinimo ir žalos atlyginimo dydį, reikėtų atsižvelgti į tai, kad jų tikslas yra skirti sankcijas tiems organizatoriams. Vadinasi, trečiasis klausimas priimtinas.

57 Dėl atsakymo, kurį reikia pateikti į šį klausimą, reikia pažymėti, jog Direktyvos 2015/2302 14 straipsnio 1 ir 2 dalyse nustatyta, kad, jei šiose nuostatose nenustatyta išimčių, valstybės narės turi užtikrinti, kad už bet kurį suteiktų paslaugų neatitikties laikotarpį ir už bet kokią patirtą žalą dėl šios neatitikties keliautojai turėtų teisę kelionių organizatoriaus reikalauti, atitinkamai, pakankamo kainos sumažinimo ir tinkamo žalos atlyginimo. Pagal šią nuostatą keliautojams suteikus tokias teises galima atkurti kelionės paslaugų paketo sutarties sudarymo momentu buvusią sutartinę pusiausvyrą, nes tai suteikia galimybę, viena vertus, iš kelionių organizatorių pareikalauti, kad jie atkurtų kainą, kuri atitinka suteiktas paslaugas, ir, kita vertus, iš tų organizatorių pareikalauti kompensacijos už žalą, kurią aptariami keliautojai patyrė dėl suteiktų paslaugų neatitikties.

58 Tačiau nei Direktyvos 2015/2302 14 straipsnio 1 ir 2 dalių formuluotė, nei kontekstas, kuriame įtvirtinta ši nuostata, nesudaro prielaidų teigti, kad joje numatytų teisių suteikimu keliautojams taip pat siekiama tikslo neatitikties atveju leisti skirti sankcijas kelionių organizatoriams. Nei toje nuostatoje, nei tos direktyvos 13 straipsnyje, kuriame nustatyta tų organizatorių suderintos sutartinės atsakomybės sistema, nenumatyta galimybė jiems skirti baudžiamąjį žalos atlyginimą. Direktyvos 2015/2302 25 straipsnyje, kuriame nustatyta, kad valstybės narės nustato sankcijų, taikytinų pagal šią direktyvą priimtų nacionalinių nuostatų pažeidimų atvejais, taisykles, patvirtinta, kad tokių teisių suteikimu keliautojams nesiekiama tikslo skirti sankcijas aptariamiems organizatoriams.

59 Be to, vien Direktyvos 2015/2302 tikslu prisidėti prie aukšto vartotojų apsaugos lygio užtikrinimo negalima pagrįsti tokio tos direktyvos 14 straipsnio 1 ir 2 dalių aiškinimo, pagal kurį tos nuostatos tikslas taip pat yra skirti sankciją kelionių organizatoriams. Toks apsaugos lygis šia direktyva iš tikrųjų jau pasiektas, keliautojams suteikus aptariamas teises, kad būtų atkurta jų ir organizatorių sutartinė pusiausvyra dėl suteiktų paslaugų neatitikties.

60 Dėl išdėstytų priežasčių į trečiąjį klausimą reikia atsakyti, kad Direktyvos 2015/2302 14 straipsnio 1 ir 2 dalys turi būti aiškinamos taip, kad teise į pakankamą kainos sumažinimą už bet kurį neatitikties laikotarpį ir teise į bet kokios žalos atlyginimą dėl neatitikties, kurios numatytos toje nuostatoje, siekiama atkurti kelionių organizatorių ir keliautojų sutartinę pusiausvyrą, o ne skirti sankcijas tiems organizatoriams.

Dėl ketvirtojo klausimo

61 Ketvirtuoju klausimu prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas iš esmės klausia, ar Direktyvos 2015/2302 3 straipsnio 12 punktas turi būti aiškinamas taip, kad dėl viešosios valdžios aktų susiklosčiusiai padėčiai, kaip antai turizmo infrastruktūros griovimui vykdant viešosios valdžios institucijos sprendimą, netaikoma sąvoka „neišvengiamos ir nepaprastos aplinkybės“, kaip tai suprantama pagal tą nuostatą.

62 Šiuo klausimu reikia pažymėti, kad Direktyvos 2015/2302 3 straipsnio 12 punkte sąvoka „neišvengiamos ir nepaprastos aplinkybės“ apibrėžiama kaip „padėtis, kurios šalis, kuri remiasi tokia padėtimi, negali valdyti, ir kurios pasekmių nebūtų buvę galima išvengti, net jei būtų imtasi visų pagrįstų priemonių“.

63 Tos direktyvos 31 konstatuojamojoje dalyje paaiškinta šios sąvokos taikymo sritis, nurodant, kad „tokios aplinkybės gali būti, pavyzdžiui, karas, kitos rimtos saugumo problemos, pavyzdžiui, terorizmas, didelė rizika žmonių sveikatai, pavyzdžiui, rimtos ligos protrūkis kelionės tikslo vietoje, arba gaivalinės nelaimės, pavyzdžiui, potvyniai ar žemės drebėjimai, arba meteorologinės sąlygos, dėl kurių tampa neįmanoma į kelionės tikslo vietą keliauti saugiai, kaip buvo susitarta kelionės paslaugų paketo sutartyje“.

64 Be to, Teisingumo Teismas jau yra nusprendęs, kad sąvoka „neišvengiamos ir nepaprastos aplinkybės“ yra panaši į sąvoką „nenugalima jėga“, reiškianti neįprastas ir nenumatytas aplinkybes, nepriklausančias nuo šalies, kuri remiasi ta sąvoka, valios, ir kurių pasekmių nebuvo galima išvengti, nepaisant visų atsargumo priemonių, kurių buvo imtasi. Taigi nepaisant to, kad Direktyvoje 2015/2302 nėra jokios nuorodos į nenugalimą jėgą, Teisingumo Teismas nusprendė, kad ši „neišvengiamų ir nepaprastų aplinkybių“ sąvoka sukonkretina ir išsamiai įgyvendina „nenugalimos jėgos“ sąvoką šioje direktyvoje (šiuo klausimu žr. 2023 m. birželio 8 d. Sprendimo *UFC – Que choisir ir CLCV*, C-407/21, EU:C:2023:449, 54 ir 56 punktus ir juose nurodytą jurisprudenciją).

65 Beje, Teisingumo Teismas nusprendė, kad Direktyvos 2015/2302 3 straipsnio 12 punkte vartojamas žodžių junginys „neišvengiamos ir nepaprastos“ susijęs tik su situacijomis, kurių nebuvo įmanoma numatyti (šiuo klausimu žr. 2024 m. vasario 29 d. Sprendimo *Tez Tour*, C-299/22, EU:C:2024:181, 74 punktą).

66 Tuo remiantis darytina išvada, kad sąvoka „neišvengiamos ir nepaprastos aplinkybės“, kaip tai suprantama pagal Direktyvos 2015/2302 3 straipsnio 12 punktą, gali būti taikoma dėl viešosios valdžios aktų susiklosčiusiai padėčiai tik tais atvejais, kai šalis, kuri remiasi ta sąvoka, negali valdyti tos padėties, o jos pasekmių nebuvo galima išvengti net jeigu būtų imtasi visų pagrįstų priemonių, o tai reiškia, kad šios aplinkybės nepriklauso nuo šalies, kuri jomis remiasi, ir jų neįmanoma numatyti.

67 Viešosios valdžios aktų priėmimą paprastai reglamentuoja tiek procedūros, tiek materialinės teisės normos, kuriomis, be kita ko, užtikrinama, kad, atsižvelgus į skirtingų interesų pusiausvyrą, tie aktai būtų priimti skaidriai. Be to, apie tokių aktų įgyvendinimą paprastai pranešama iš anksto. Taigi dėl tokių aktų priėmimo susiklosčiusių aplinkybių paprastai nėra neįmanoma numatyti.

68 Nagrinėjamu atveju atsakovė pagrindinėje byloje teigia, kad aptariami griovimo darbai vykdyti remiantis viešosios valdžios priimtu aktu, kurį ji turėjo vykdyti, todėl dėl šio akto atsiradusi neatitiktis yra neišvengiama ir nepaprasta aplinkybė, dėl kurios ji atleidžiama nuo pareigos atlyginti žalą ieškovams pagrindinėje byloje.

69 Šiuo klausimu reikia priminti, kad, remiantis Direktyvos 2015/2302 14 straipsnio 3 dalies c punktu, keliautojas neturi teisės į jokį žalos atlyginimą, jeigu organizatorius įrodo, kad neatitiktis atsirado dėl neišvengiamų ir nepaprastų aplinkybių.

70 Dėl tos priežasties prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas privalo įvertinti, ar nagrinėjamu atveju pagrindinėje byloje aptariamas infrastruktūros griovimas vykdant Albanijos valdžios institucijų sprendimą sukūrė tokią padėtį, kurios aptariamas kelionių organizatorius negalėjo valdyti ir kuri sukėlė tokias pasekmes, kurių nebuvo galima išvengti, net jeigu būtų imtasi visų pagrįstų priemonių. Šiuo atveju prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas turės nustatyti, ar prieš to sprendimo priėmimą kelionių organizatorius arba aptariamos turizmo infrastruktūros valdytojas buvo informuotas apie procedūrą, per kurią priimtas tas sprendimas, ar net dalyvavo toje procedūroje, o gal tie asmenys buvo informuoti apie to sprendimo turinį prieš pradedant jį vykdyti. Toks valdytojo informavimas arba jo dalyvavimas yra pakankamas, todėl, remiantis Direktyvos 2015/2302 13 straipsnio 1 dalimi, tas organizatorius gali būti laikomas atsakingu už bet kokią neatitiktį dėl jo kelionės paslaugų teikėjų veiksmų (šiuo klausimu žr. 2021 m. kovo 18 d. Sprendimo *Kuoni Travel*, C-578/19, EU:C:2021:213, 35 punktą).

71 Jeigu jis pats dalyvavo arba buvo informuotas, negalima teigti, kad aptariamos infrastruktūros griovimo nebuvo galima numatyti. Suteiktų paslaugų neatitiktis dėl tokio griovimo negali būti laikoma padėtimi, kurios kelionių organizatorius negali valdyti ir kurios pasekmių nebuvo galima išvengti, jeigu būtų imtasi visų pagrįstų priemonių. Jeigu tas organizatorius arba jo paslaugų teikėjas informuojami apie tokį sprendimą, o tam organizatoriui suteikta pakankamai laiko, kad su deramu rūpestingumu jis galėtų suinteresuotajam keliautojui pasiūlyti kitas tinkamas paslaugas pagal Direktyvos 2015/2302 13 straipsnio 5 dalį iki to sprendimo vykdymo, negalima teigti, kad aptariamas kelionių organizatorius negalėjo išvengti to sprendimo sukeltų pasekmių. Tokiomis aplinkybėmis griovimui negali būti taikoma sąvoka „neišvengiamos ir nepaprastos aplinkybės“, kaip jos suprantamos pagal Direktyvos 2015/2302 14 straipsnio 3 dalies c punktą.

72 Taip pat reikia pažymėti, kad dėl to, jog aptariamos infrastruktūros griovimą pagal Albanijos valdžios institucijų sprendimą buvo galima numatyti, suinteresuotasis kelionių organizatorius taip pat negali būti atleistas nuo pareigos atlyginti žalą ieškovams pagrindinėje byloje pagal Direktyvos 2015/2302 14 straipsnio 3 dalies b punktą, kuriame nustatyta, kad keliautojui nesuteikiama teisė į žalos atlyginimą, jeigu organizatorius įrodo, kad neatitiktis priskirtina trečiajai šaliai, nesusijusiai su į kelionės paslaugų paketo sutartį įtrauktų kelionės paslaugų teikimu, o tos neatitikties nebuvo įmanoma numatyti arba išvengti.

73 Atsižvelgiat į visus išdėstytus argumentus, į ketvirtąjį klausimą reikia atsakyti, kad Direktyvos 2015/2302 3 straipsnio 12 punktas turi būti aiškinamas taip: dėl priimtų viešosios valdžios aktų susiklosčiusiai padėčiai, kaip antai turizmo infrastruktūros griovimui vykdant viešosios valdžios institucijos sprendimą, netaikoma sąvoka „neišvengiamos ir nepaprastos aplinkybės“, kaip tai suprantama pagal tą nuostatą, jeigu tie aktai buvo priimti pasibaigus procedūrai, pagal kurią suinteresuotiesiems asmenims, kaip antai aptariamam kelionių organizatoriui ar galimiems jo paslaugų teikėjams, buvo sudarytos sąlygos su ja laiku susipažinti iki tų aktų vykdymo pradžios.

Dėl bylinėjimosi išlaidų

74 Kadangi šis procesas pagrindinės bylos šalims yra vienas iš etapų prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusio teismo nagrinėjamoje byloje, bylinėjimosi išlaidų klausimą turi spręsti šis teismas. Išlaidos, susijusios su pastabų pateikimu Teisingumo Teismui, išskyrus tas, kurias patyrė minėtos šalys, nėra atlygintinos.

Remdamasis šiais motyvais, Teisingumo Teismas (dešimtoji kolegija) nusprendžia:

1. **2015 m. lapkričio 25 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos (ES) 2015/2302 dėl kelionės paslaugų paketų ir susijusių kelionės paslaugų rinkinių, kuria iš dalies keičiami Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (EB) Nr. 2006/2004 ir Direktyva 2011/83/ES bei panaikinama Tarybos direktyva 90/314/EEB, 14 straipsnio 3 dalies b punktas, siejamas su tos direktyvos 4 straipsniu,**

   turi būti aiškinamas taip:

   juo draudžiama nacionalinės teisės nuostata, kurioje numatyta, kad jeigu kelionės paslaugų pakete numatytų paslaugų neatitiktis priskiriama trečiajai šaliai, nesusijusiai su tų paslaugų teikimu, ir jeigu tos neatitikties nebuvo įmanoma numatyti arba išvengti, kelionių organizatorius turi įrodyti, kad dėl šios neatitikties kalta ta trečioji šalis, kad pats būtų atleistas nuo atsakomybės prieš keliautoją.

2. **Direktyvos 2015/2302 14 straipsnio 1 dalis**

   turi būti aiškinama taip:

   net jeigu keliautojas pasinaudojo dalimi kelionių organizatoriaus suteiktų paslaugų, pakankamas kainos sumažinimas, į kurį tas keliautojas turi teisę paslaugų neatitikties atveju, gali reikšti visos aptariamo kelionių paslaugų paketo kainos grąžinimą, jei ta neatitiktis yra tokia reikšminga, kad kelionės paslaugų paketas, atsižvelgiant į jo dalyką, keliautojui tapo nebereikalingas.

3. **Direktyvos 2015/2302 14 straipsnio 1 ir 2 dalys**

   turi būti aiškinamos taip:

   teise į pakankamą kainos sumažinimą už bet kurį neatitikties laikotarpį ir teise į bet kokios žalos atlyginimą dėl neatitikties, kurios numatytos toje nuostatoje, siekiama atkurti kelionių organizatorių ir keliautojų sutartinę pusiausvyrą, o ne skirti sankcijas tiems organizatoriams.

4. **Direktyvos 2015/2302 3 straipsnio 12 punktas**

   turi būti aiškinamas taip:

   dėl priimtų viešosios valdžios aktų susiklosčiusiai padėčiai, kaip antai turizmo infrastruktūros griovimui vykdant viešosios valdžios institucijos sprendimą, netaikoma sąvoka „neišvengiamos ir nepaprastos aplinkybės“, kaip tai suprantama pagal tą nuostatą, jeigu tie aktai buvo priimti pasibaigus procedūrai, pagal kurią

suinteresuotiesiems asmenims, kaip antai aptariamam kelionių organizatoriui ar galimiems jo paslaugų teikėjams, buvo sudarytos sąlygos su ja laiku susipažinti iki tų aktų vykdymo pradžios.

Parašai.